

Heilige mis bij de inauguratie van paus Benedictus XVI met overreiken van het pallium en de vissersring

Homilie

*St. Pietersplein
Zondag 24 april 2005*

*Heren kardinalen,
Vereerde broeders in het bisschops- en priesterambt,
Zeer geachte staatshoofden, leden van officiële delegaties en van het Corps Diplomatique,
Dierbare broeders en zusters,*

In deze zo beladen dagen heeft ons driemaal het zingen van de litanie van alle heiligen begeleid: bij de uitvaart van onze Heilige Vader paus Johannes Paulus II; bij de intocht van de kardinalen in het conclaaf, en daarnet hebben we hem weer gezongen met de bede: 'Tu illum adiuva' – sta de nieuwe opvolger van Petrus bij. Alle keren heb ik op een speciale manier dit gezongen gebed als grote troost ervaren.

Wat voelden wij ons verlaten na het heengaan van Johannes Paulus II, die ruim 26 jaar onze herder en leider is geweest op de weg door deze tijd. Nu is hij de drempel naar het andere leven overgegaan, binnengetreden in het mysterie van God. Maar hij is niet alleen gegaan. Wie gelooft is nooit alleen, niet bij leven en niet bij sterven. Nu konden we de heiligen van alle eeuwen aanroepen – zijn vrienden, zijn broeders en zusters in het geloof – en wij wisten dat zij als het ware het levende voertuig zouden vormen dat hem omhoog zou dragen tot bij God. Wij wisten: als hij aankomt,

wordt hij verwacht. Hij is bij de zijnen en hij is werkelijk thuis. Wederom zongen wij de litanie van alle heiligen bij onze zware intocht in het conclaaf, om hem te vinden die de Heer gekozen had. Hoe moesten we echter achter de naam komen? Hoe konden 115 bisschoppen uit alle culturen en landen de man ontdekken aan wie de Heer de opdracht wilde geven te binden en te ontbinden? Maar weer wisten we: we zijn niet alleen. Wij zijn door vrienden van God omgeven en worden door hen omringd en geleid. En nu, op dit uur, moet ik, zwakke dienaar van God, deze ongelofelijk zware taak op mij

nemen, die toch alle menselijk vermogen te boven gaat. Hoe kan ik dit doen? Hoe zal ik in staat zijn dit te doen? U allen, mijn dierbare vrienden, hebben zojuist de hele schaar van heiligen aangeroepen, vertegenwoordigd door een aantal van de grote namen uit de geschiedenis van God met de mensen, en zo mag ik ook weten: ik ben niet alleen. Ik hoef niet alleen te dragen wat ik waarachtig niet alleen zou kunnen dragen. Alle heiligen van God beschermen, steunen en dragen mij. En uw gebed, dierbare vrienden, uw welwillendheid, uw liefde, uw geloof en uw hoop begeleiden mij. Want tot de gemeenschap van de heiligen behoren niet alleen de grote figuren die ons voorgaan zijn en van wie wij de namen kennen. Wij behoren allemaal tot de gemeenschap van de heiligen, wij die gedoopt zijn in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, wij die leven van de gave van het Lichaam en Bloed van Christus, waardoor Hij ons wil omvormen en aan Hem gelijk doen zijn. Ja, de Kerk leeft – dat is de geweldige ervaring van deze dagen. Door alle verdriet om de ziekte en de dood van de paus heen is dit voor ons op wonderbaarlijke wijze zichtbaar geworden: de Kerk leeft. En de Kerk is jong. Ze draagt de toekomst van de wereld in zich en wijst daarmee ook iedereen de weg naar die toekomst. De Kerk leeft – wij zien het en wij ervaren de vreugde die de Verrezene de zijnen heeft beloofd. De Kerk leeft – zij leeft omdat Christus leeft, omdat Hij werkelijk opgestaan is. Wij hebben in de pijn, die met Pasen het gezicht van de Heilige Vader tekende, het mysterie van het lijden van Christus gezien en als het ware zijn wonden aangeraakt. Maar we hebben in die dagen ook, in een diepe zin, de Verrezene mogen aanraken. We mogen de vreugde ervaren die Hij, na een korte periode van

duisternis, als vrucht van zijn Verrijzenis beloofd heeft.

De Kerk leeft – met die woorden begroet ik met grote vreugde en dankbaarheid u allen die zich hier verzameld hebben, vereerde kardinalen en medebroeders in het bisschopsambt, dierbare priesters, dia-kens, pastorale medewerkers en catechisten. Ik groet u, godgewijde mannen en vrouwen, getuigen van de omvormende aanwezigheid van God. Ik groet u, gelovige leken die u hebt toegewijd aan de taak te bouwen aan het Rijk Gods, dat zich over de hele wereld uitspreidt, op ieder terrein van het leven. Met grote genegenheid groet ik ook allen die herboren zijn in het sacrament van het Doopsel, maar geen volledige gemeenschap met ons hebben; ook u, broeders uit het joodse volk, met wie wij verbonden zijn door een grote gemeenschappelijke geestelijke erfenis, die wortelt in de onherroepelijke beloften van God. Ten slotte gaan mijn gedachten, als een golf die zich uitbreidt, naar alle mensen van onze tijd, naar gelovigen en ongelovigen.

Dierbare vrienden! Ik hoef op dit moment niet een soort van regeringsprogramma voor te leggen. In mijn boodschap van woensdag 20 april kon ik al iets aangeven van wat ik als de grondbeginselen van mijn taak beschouw; er zullen meer gelegenheden volgen. Het echte regeringsprogramma is echter niet mijn wil doen, niet mijn ideeën doordrijven, maar samen met de hele Kerk luisteren naar het woord en de wil van de Heer, en mij door Hem laten leiden, zodat Hijzelf de Kerk mag leiden op dit moment in onze geschiedenis. In plaats van een programma te presenteren, wil ik gewoon proberen de beide tekenen uit te leggen die de kern vormen van de liturgische inauguratie van de opvolger

van Petrus. Beide tekenen weerspiegelen overigens precies wat we vandaag in de lezingen hebben gehoord.

Het eerste teken is het pallium, uit zuivere wol geweven, dat om mijn schouders wordt gelegd. Dit oeroude teken dat de bisschoppen van Rome sinds de vierde eeuw dragen, mag beschouwd worden als een beeld van het juk van Christus, dat de bisschop van deze stad, de dienaar der dienaren Gods, op zijn schouders neemt. Het juk van God is de wil van God, die wij aanvaardden. En die wil is voor ons geen vreemde last, die op ons drukt en die ons onvrij maakt. Weten wat de wil van God is, weten wat de weg ten leven is – dat was de vreugde van Israël en werd erkend als een grote uitverkiezing. Het is ook onze vreugde: de wil van God vervreemdt ons niet, maar zuivert ons – al kan dat pijn doen – en brengt ons tot onszelf en zo dienen wij niet alleen Hem maar het heil van de hele wereld, van de hele geschiedenis. Maar de symboliek van het pallium is nog concreter: geweven uit de wol van lammeren symboliseert het het verdwaalde, zieke, zwakke lam, dat de herder op zijn schouders neemt en naar de wateren van het leven draagt. De gelijkenis van het verloren schaap, waar de herder in de woestijn achteraan gaat, was voor de Kerkvaders een beeld van het mysterie van Christus en de Kerk. De mensheid, wij allen, zijn het verloren schaap, dat in de woestijn de weg niet meer vindt. Dat kan de Zoon van God in de hemel niet aanzien; Hij kan de mensen niet in zo'n noodtoestand laten. Hij staat op en verlaat de hemelse heerlijkheid om het schaap te zoeken en gaat er achteraan, tot aan het Kruis. Hij legt het op zijn schouders en draagt onze menselijkheid, Hij draagt ons – Hij is de goede herder, die zijn leven geeft voor zijn schapen. Het

pallium geeft dus op de eerste plaats aan dat wij allen door Christus gedragen worden. Tegelijkertijd nodigt het ons uit elkaar te dragen. Zo wordt het pallium tot symbool voor de zending van de herder, waarover de tweede lezing en het Evangelie spreken. De herder moet bezielde zijn door de heilige onrust van Christus, die het niet onverschillig laat dat zoveel mensen in de woestijn leven. En er zijn veel soorten woestijn. Er is de woestijn van de armoede, van de honger en de dorst. Er is de woestijn van de verlatenheid, van de eenzaamheid, van de kapot gemaakte liefde. Er is de woestijn van de duisternis van God, van de leegheid van zielen die geen weet meer hebben van de weg en de waardigheid van de mens. In de wereld worden de uiterlijke woestijnen steeds groter, omdat de innerlijke woestijnen zo groot geworden zijn. Daarom dienen de schatten van de aarde niet langer om Gods tuin op te bouwen, waarin allen kunnen leven, maar voor het uitbreiden van de machten der vernietiging. De Kerk als geheel en ook haar herders moeten net als Christus op weg gaan om de mensen uit de woestijn te leiden, naar de plaats van het leven – naar vriendschap met de Zoon van God die ons leven schenkt, leven in overvloed. Het symbool van het lam heeft echter ook nog een ander aspect. In de oudheid was het in het Midden-Oosten gebruikelijk dat koningen zich de herders van hun volk noemden. Dat was een beeld van hun macht, een cynisch beeld: de volken waren voor hen als schapen waarover de herder beschikt. De ware Herder van alle mensen, de levende God, is zelf lam geworden, Hij heeft zich geschaard aan de kant van de lammeren, van de verdrukten en de afgeslachten. Juist daardoor toont Hij zich de ware herder: “Ik ben de Goede Herder ... Ik geef mijn leven voor de schapen”, zegt

Jezus van zichzelf (Joh 10,14 e.v.). Niet het geweld brengt verlossing, maar de liefde. Liefde is het teken van God, die zelf liefde is. Hoe vaak wensen wij niet dat God zich sterker zou tonen, dat Hij erop in zou slaan, het kwade uitroeien en een betere wereld scheppen. Alle machts-ideologieën rechtvaardigen zich precies op deze wijze: zo moet alles vernietigd worden dat de vooruitgang en de bevrijding van de mensheid in de weg staat. Wij lijden vanwege Gods geduld. En toch hebben wij allen zijn geduld nodig. De God die een lam werd, zegt ons: De wereld wordt gered door de Gekruisigde, niet door degenen die Hem gekruisigd hebben. De wereld wordt verlost door het geduld van God en verwoest door het ongeduld van de mensen.

Eén van de voornaamste eigenschappen van de herder is dat hij houdt van de mensen die aan hem zijn toevertrouwd, zoals hij houdt van Christus, die hij dient: “Weid mijn schapen”, zegt Christus tot Petrus en nu zegt Hij dat ook tot mij. Weiden betekent liefhebben en liefhebben betekent ook bereid zijn te lijden. Liefhebben betekent de schapen geven wat werkelijk goed is, het voedsel van Gods waarheid, van Gods woord, het voedsel van zijn aanwezigheid, die Hij ons in het heilig Sacrament schenkt. Dierbare vrienden – bidt voor mij dat ik de Heer steeds meer mag leren liefhebben. Bidt voor mij dat ik zijn kudde – u, de heilige Kerk, ieder van u en u allen samen steeds meer mag leren liefhebben. Bidt voor mij dat ik niet angstig voor de wolven vlucht. Laten wij bidden voor elkaar dat de Heer ons draagt en dat wij door Hem leren elkaar te dragen.

Het tweede teken vandaag bij de liturgie van de inauguratie in het Petrusambt is

het overreiken van de vissersring. De roeping van Petrus om herder te worden, die wij in het Evangelie hebben gehoord, komt na het verhaal van een wonderbare visvangst: na een nacht waarin de leerlingen hun netten zonder succes hadden uitgeworpen, zagen ze de verrezen Heer aan de oever. Hij beveelt hun de netten nog eenmaal uit te werpen en nu wordt het net zo vol dat zij het niet meer op kunnen halen: 153 grote vissen. “En ofschoon het er zoveel waren, scheurde het net niet” (Joh 21,11). Dit verhaal, aan het einde van Jezus’ aardse weg met zijn leerlingen, haakt aan bij een verhaal aan het begin. Ook toen hadden de leerlingen de hele nacht niets gevangen; ook toen beval Jezus Simon nog eenmaal naar het diepe uit te varen. En Simon, die dan nog niet Petrus heet, geeft dat fantastische antwoord: ‘Meester, op uw woord zal ik de netten uitgooien.’ En dan volgt de opdracht: “Wees niet bevreesd, voortaan zult ge mensen vangen” (Lc 5,1-11). Ook vandaag de dag hebben de opvolgers van de apostelen de opdracht uit te varen naar het diepe van de geschiedenis en de netten uit te gooien, om mensen te winnen voor het Evangelie – voor God, voor Christus, voor het ware leven. De Kerkvaders hebben hier een heel bijzondere uitleg aan gegeven. Zij zeggen: voor de vis, die voor het water geschapen is, is het dodelijk om uit de zee gehaald te worden. Hij wordt weggehaald uit zijn levenselement om de mens tot voedsel te dienen. Maar bij de opdracht van de mensenvissers is het omgekeerd. Wij mensen leven in vervreemding, in het zoute water van lijden en dood, in een donkere zee zonder licht. Het net van het Evangelie trekt ons uit het water van de dood en brengt ons in het heldere licht van God, om werkelijk te leven. Inderdaad – dat is de opdracht van de mensenvisser in de navoring van

Christus, de mensen uit de zoute zee van al onze vervreemding op het land van het leven brengen, naar het licht van God. Inderdaad: daarvoor zijn we er, om aan de mensen God te openbaren. En pas waar men God ziet, begint het echte leven. Pas als we de levende God ontmoeten in Christus, leren we wat leven is. Wij zijn niet het toevallige en zinloze product van de evolutie. Ieder van ons is de vrucht van een gedachte van God. Iedereen is gewild, iedereen wordt bemind, iedereen is noodzakelijk. Er is niets mooiers dan door het Evangelie, door Christus, gevonden te worden. Er is niets mooiers dan Hem te kennen en anderen de vriendschap met Hem te schenken. Het werk van de herder, van de mensenvisser mag soms vermoeiend lijken. Maar het is mooi en groots, omdat het uiteindelijk een dienst aan de vreugde van God is, die in de wereld door wil breken.

Hier wil ik iets aan toevoegen: zowel van het beeld van de herder als van het beeld van de visser gaat zeer nadrukkelijk de oproep tot eenheid uit: "Ik heb nog andere schapen, die niet uit deze schaapsstal zijn. Ook die moet Ik leiden en zij zullen naar mijn stem luisteren en het zal worden: één kudde, één herder" (Joh 10,16), zegt Jezus aan het einde van de rede over de Goede Herder. En het verhaal van de 153 grote vissen eindigt met de vreugdevolle constatering: "en ofschoon het er zoveel waren, scheurde het net niet" (Joh 21,11). Helaas, Lieve Heer, nu is het toch gescheurd, zouden wij klagend kunnen zeggen. Maar nee – laten wij niet klagen! Laten wij ons verheugen over de belofte, waarin wij niet teleurgesteld zullen worden, en laten wij het onze doen op de weg naar de eenheid. Laten wij biddend en smekend de Heer eraan herinneren: Ja Heer, wees Uw toezegging indachtig. Laat

er één Herder en één kudde zijn. Laat Uw net niet scheuren en help ons dienaren van de eenheid te zijn!

Op dit moment denk ik terug aan 22 oktober 1978, toen paus Johannes Paulus II hier op het St. Pietersplein zijn ambt aanvaardde. Nog altijd klinken mij de woorden die hij toen sprak in de oren: "Weest niet bang! Opent wijd de deuren voor Christus!" De paus sprak tot de sterken, tot de machtigen van deze wereld, die bang waren dat Christus iets van hun macht weg zou nemen als ze Hem binnen zouden laten, als ze het geloof de vrijheid zouden geven. Ja, Hij zou hun beslist wat ontnemen: de heerschappij van de corruptie, de manipulatie van het recht, de willekeur. Maar Hij zou niets wegnemen van wat behoort tot de vrijheid van de mens, tot zijn waardigheid, tot de opbouw van een rechtvaardige samenleving. En de paus sprak tot de mensen, in het bijzonder tot de jonge mensen. Zijn wij niet allemaal op de een of andere manier bang? Als we Christus helemaal binnenlaten, ons helemaal voor Hem openstellen, zou ons dan iets van ons leven ontnomen kunnen worden? Moeten we dan geen afstand doen van heel veel dat het leven zo mooi maakt? Worden we niet ingeperkt en onvrij? En opnieuw zei de paus: Nee! Wie Christus binnenlaat, die verliest niets, helemaal niets van alles wat het leven vrij, mooi en groots maakt. Nee, pas in deze vriendschap gaan de deuren van het leven wijd open. Pas in deze vriendschap ontstaan de grote mogelijkheden van het menszijn. Pas in deze vriendschap ervaren wij wat mooi en bevrijdend is. Zo wil ik vandaag met grote nadruk en uit volle overtuiging, ontstaan door de ervaring van mijn eigen lange leven, tot u, dierbare jonge mensen, zeggen: Weest niet bang voor Christus! Hij

neemt niets en Hij geeft alles. Wie zich aan Hem geeft, ontvangt alles honderd-voudig terug. Ja, opent de deuren wijd voor Christus – dan vindt u het werkelijke leven. Amen.

Vertaling: dr. N. Stienstra